DOI: 10.5961/jhes.2019.342

Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Düzeyleri Demografik Faktörlere Göre Değişiyor mu?

Does Social Capital Level of University Students Vary Based on Demographic Factors?

Asiye GÖLPEK KARABABA

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerinin demografik faktörlere göre değişip değişmediğini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilerin sosyal sermaye düzeyleri ile demografik faktörler arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Araştırmanın evrenini, 2017-2018 akademik dönemi Hasan Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji ve İnşaat Mühendisliği (1., 2., 3. ve 4. sınıf) bölümlerinde öğrenim gören 400 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Bu bölümlerde tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen lisans öğrencilerine anket uygulanmış ve 388 anket formu değerlendirmeye alınmıştır. Güvenilirlik analizinde ölçeğin ($0.60 \leq \alpha < 0.80$) oldukça güvenilir olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda psikoloji bölümü öğrencilerinin inşaat bölümü öğrencilerinden kadın öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha fazla (2.80>2.71) komşuluk ilişkilerine önem verdiği, derslerde başarılı olmanın sosyal sermaye düzeyini artırdığı, geliri düşük olan öğrencilerin geliri yüksek olanlardan daha fazla komşuluk ilişkilerine önem verdiği ve aylık hane geliri 7501-10500 TL arası olan öğrencilerin, 10501 TL üzerinde hane gelirine sahip olan öğrencilerden daha fazla sosyal sermayeye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerinin anne-babanın eğitim seviyesine bağlı olmadığı bulgusuna da ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Üniversite öğrencileri, Psikoloji, İnşaat mühendisliği, Sosyal sermaye, Demografik faktörler

ABSTRACT

Main purpose of this study is to determine whether or not social capital level of university students vary based on demographic factors. In line with this purpose, the relationship between social capital level of university students and demographic factors is analyzed. Population of the study consists of 400 university students who study at Psychology and Civil Engineering programmes (the 1st,2nd, 3rd and 4th years) at Hasan Kalyoncu University in 2017-2018 academic year. The university students who were chosen by using random sampling were given questionnaires and 388 of them were evaluated. It is found in reliability analysis that the scale is highly reliable ($0.60 \leq \alpha < 0.80$). As a result of the study, it is observed that the female students and the students from psychology programme attach more importance to neighbor relations than the male students and students from civil engineering programme (2.80>2.71); being successful at lessons increases the level of social capital; the students with low income background attach more importance to neighbor relations than the ones with high income background and the students whose monthly household income is between TL 7.501-10.500 have more social capital than the students whose monthly household income is higher than TL 10.501. In addition, it is also found that students' levels of social capital do not correlate with parent's education level.

Keywords: University students, Psychology, Civil engineering, Social capital, Demographic factors

Gölpek Karababa A., (2019). Üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeyleri demografik faktörlere göre değişiyor mu? *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science, 9*(3), 413-429. https://doi.org/10.5961/jhes.2019.342

Asiye GÖLPEK KARABABA (✉)
ORCID ID: 000-0002-6063-6647
Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, Türkiye
Hasan Kalyoncu University, Institute of Social Sciences, Gaziantep, Turkey
asiye.golpek@hku.edu.tr

Geliş Tarihi/*Received* : 24.12.2018
Kabul Tarihi/*Accepted* : 17.06.2019

GİRİŞ

Son yıllarda sosyal sermaye alanı, büyük ilgi görmüş, hem sosyologların ve siyaset bilimcilerin, hem de iktisatçıların temel ilgi odağı haline gelmiştir. Bu ilgi, güven, işbirliği, karşılıklı bağımlılık gibi bir takım bilinen değerlerin yeniden keşfedilerek insan topluluklarının sosyal-ekonomik kalkınmasında ve refahın yükseltilmesinde dikkate alınması gereken yeni bir unsur olarak sosyal sermaye ile açıklanmasından kaynaklanmaktadır. Çeşitli biçim ve içerikleriyle kullanılan sosyal sermaye kavramı, en önemli sermaye biçimi olarak kabul görmektedir (Ağcasulu, 2017).

Sosyal sermaye kavramı ilk olarak Hanifan (1916) tarafından eğitim alanındaki çalışmasında kullanılmış ve sosyal sermayeyi toplumu oluşturan kişiler ve aileler arasında iyi niyet, dostluk, sempati ve sosyal ilişkilerden ortaya çıkan, insanların günlük yaşamlarında sahip oldukları somut bir değer olarak tanımlamıştır (akt. Kitapcı, 2017). Putnam (1995) sosyal sermayeyi, koordine edilmiş olaylarla toplumsal etkinliği artırabilecek güven, norm ve sosyal ağların oluşturduğu sosyal organizasyonlar veya sosyal ilişkiler toplamı; Fukuyama'da (1997), insanlar arasındaki eşgüdümü ve işbirliğini teşvik eden içtenliğin hâkim olduğu normlar birliği olarak tanımlamıştır (Putnam, 1995; Fukuyama, 1997). Grootaert (1998), sosyal sermayeyi insanlar arasında bağlantı kuran, kurumlar, ilişkiler, tavırlar ve değerlerin ekonomik ve sosyal gelişmeye yaptıkları katkılar" olarak ele alırken, sosyal sermayeye, insanların ortak amaçları için bireyler, gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışma yeteneği denmiştir (Grootaert, 1998). Coleman (1988), sosyal sermayeyi bir kamu malı olarak tanımlarken, Dasgupta ve Serageldin (1999), sosyal sermayenin kamu malı olmadığını bireysel bir değer olduğunu ifade etmiştir (Coleman,1988; Dasgupta & Serageldin, 1999; Ardahan, 2012).

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerinin demografik faktörlere göre değişip değişmediğini açıklamaktır. Araştırma, giriş ve sonuç dâhil dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde, sosyal sermaye ve sosyal sermayeyi etkileyen cinsiyet, yaş, eğitim başarısı, anne-babanın mesleği ve eğitim durumu gibi demografik faktörleri oluşturan kavramlar açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerinin demografik faktörlere göre değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla değişkenlerin durumlarına göre, keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiş; ardından da ölçeğin uyum iyiliği değerleri ve güvenirlilik analizi yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise, üniversite öğrencilerinin sosyal sermayesinin anne-babanın eğitim seviyesi dışındaki demografik faktörlere göre farklılaştığı ifade edilmiştir.

SOSYAL SERMAYE ve DEMOGRAFİK FAKTÖRLER

Geleneksel sosyal bilimin bireyselliği aşırı derecede merkeze almasına tepki olarak doğan sosyal sermaye, "ilişkiler önemlidir" düşüncesinden hareket etmektedir. Sosyal iletişim ağlarının değerli olduğunu savunan bu kavram, sosyal sermayenin kaynaklarının tek başına bireylerde yer alamayacağını nitelemektedir. Sosyal sermayenin ailesel denebilecek bir çerçevede değerlendirilmesinde cinsiyet, ailenin genişliği, ebeveynlerin eğitim ve gelir seviyesi, çocukların eğitim sürecindeki akademik başarısı, aile hareketliliği ve dini kurumlara yakınlık gibi demografik faktörler üzerinden sosyal sermayenin etkisi belirlenmeye çalışılmaktadır (Günkör & Özdemir, 2017).

Demografik faktörlerden olan cinsiyet, sosyal sermayenin oldukça belirgin boyutudur. Organize suçlar özellikle liderlik seviyesinde büyük ölçüde erkeklerin himayesi altında kalmış, bu çetelerin tümünde erkekler çoğunluğu oluşturmuştur. Hatta Guatemala'daki kadınlardan oluşan Santa Cruz del Quiche Chicas kadınları bile sadece erkek çete üyelerinin kız arkadaşlarından oluşmuştur ve faaliyetlerinin çoğunluğunu erkek arkadaşlarının desteğinde gerçekleştirmişlerdir. Yeni yetişenlerin kurduğu çetelerin birçoğunun kuralları, güce ve kadının itaat etmesine dayanır. Kızların gençlik çetelerine ve özellikle şiddete katılım eğilimi artmaktadır. Hem kızların, hem de erkeklerin çetelere katılım nedenlerinde ve davranışlarında benzerlikler görülse de, çete üyesi kızlar erkeklere kıyasla ailelerinden ve arkadaşlarından daha fazla toplumsal yalıtımla karşılaştıklarını ve daha düşük düzeyde özsaygıya sahip olduklarını ifade etmişlerdir (Field, 2006).

Kadınlar ve erkekler, aynı beşeri sermaye özelliklerine sahip olsalar bile kadınların güç hiyerarşilerinde dikey hareketlilikleri ve sosyal sermayenin faydalarından yararlanabilmeleri zor görünmektedir. Kadınların bazı ilişki ağlarında yeterince yer almadıklarını, ilişki ağlarının yoğunluklarının erkeklerden düşük ve ilişki ağlarının çaplarının erkeklerden daha dar olması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişki odaklı bakılmasına neden olmuştur. Sosyal ilişkiler kurabilme ve örgüt içinde ağ bağlarını kullanabilmesinin bir zorunluluk olduğu üst pozisyonlardaki kadınlar için sosyal sermaye çok önemli bir faktördür (Başak & Öztaş, 2010).

Sosyal sermayenin eğitim üzerinde çok yönlü etkileri bulunur. Herşeyden önce bireyler okul eğitimi sırasında paylaşma, iletişim, başkalarını anlayabilme, empati kurabilme gibi olumlu davranışlar kazanır. Bir yandan sosyalleşme yetenekleri artarken, diğer yandan okul bireye yeni arkadaşlıklar ve yeni çevreler edinir. Eğitimli bireylerin kazandıkları vasıfları nedeniyle çevreleri genişler ve daha etkin çevrelere dâhil olur. Bununla birlikte, sosyal sermaye ile eğitim ilişkisi iki yönlüdür. Eğitim sosyal sermayeyi geliştirirken, sosyal sermaye de eğitimi destekler. Sosyal sermaye, okullaşma oranını artırırken, daha iyi eğitim alma ve eğitim başarısının yükselmesinde ailenin ve sahip olunan sosyal çevrenin önemli bir payı bulunur (Gerni, 2013).

Coleman (1988) sosyal sermaye kavramını, eğitimde öğrencilerin başarı durumları üzerine yaptığı çalışmalarda kullanmıştır. Yazar, Amerika'da lise öğrencilerinin başarı ve okuldan ayrılma nedenlerini çalışmalarında finansal sermaye, beşeri sermaye ve sosyal sermaye olmak üzere üç bileşene göre açıklamıştır (Coleman, 1988). Finansal sermaye, çocuğun eğitimi için gerekli olan ekonomik kaynak; beşeri sermaye ailenin eğitim düzeyinin etkisini; sosyal sermaye de aile içindeki yakın ilişkinin yanı sıra aile ve okul ilişkilerini kapsar. Buna göre, hem finansal ve beşeri sermayenin yanında sosyal uyum ile ifade edilen sosyal sermaye çocukların okuldan ayrılmalarında etkili olmakta, hem

de yalnızca elit kesimde değil, varoşlarda da başarı düzeyini etkiler (Tüysüz, 2011).

Sosyal sermaye, bireylerin istihdam olanaklarını artırmalarında etkili bir araç olarak kullanılır. Çalışabilir nüfus içinde yer alan, cari ücret düzeyinde ve çalışma koşullarında çalışmaya razı olan işgücünün bir işte çalışması olarak tanımlanan istihdam da, özellikle erkeklere göre dezavantajlı durumda olan kadınların sosyal sermaye olanakları etkili sonuçlar verir. İstihdam olanağı bulan hane halkları doğrudan firmalara emek arz ederek ücret geliri elde eder (Yaylalı, 2003; Türk Dil Kurumu, 2012; Tatlı, 2013).

Elde edilen gelirin dağılımı, toplumda genel güven düzeyinin artırılmasında etkili olurken, gelir dağılımındaki bir iyileşme, sosyal sermaye birikiminin artırılmasında ve ülkedeki sosyal barışın kurulmasında önemli bir rol üstlenir. Bir toplumda, gelir dağılımının bozuk olması insanlar arası güvenin ve sosyal barışının kurulmasını zorlaştırır. Toplumdaki gelir farklılığının büyük olması, önemli ölçüde yolsuzlukların ve haksız kazançların oluşması konusunda toplumda ciddi endişeler yaratabilir. Böyle bir yapı, toplum kesimleri arasındaki güven düzeyinin azalmasına yol açabilir. Sosyal sermayenin gelişiminde, gelir dağılımının adil oluşu, ilgili ülkedeki gayri safi yurt içi hasılanın yüksek olmasından daha etkilidir. Milli gelirin yüksek ama gelir dağılımının bozuk olduğu bir toplumda sosyal sermayenin düşük olması, milli gelirin düşük ancak gelir dağılımın düzenli olduğu bir toplumda ise, sosyal sermayenin yüksek olması daha muhtemeldir (Karagül & Dündar, 2006).

Akademik başarı ya da başarısızlık toplumda genel olarak doğal yeteneklerin sonucuymuş gibi kabul edilir. Oysa eğitimde başarı ya da başarısızlık çocukların geldikleri toplumsal sınıfların kültürel sermaye dağılımları arasındaki farklarının bir sonucudur. Toplumsal sınıfların ekonomik ve kültürel yatırıma ayırdıkları kaynakların farklı orantıları, farklı pazarların bu sınıflara teklif ettiği farklı kâr fırsatları eğitimdeki başarıyı etkilediği hesaba katılmalıdır. Ayrıca, her türlü faydalı kültürel sermayenin hızlı ve kolay birikimi için ön şart olan ilk eğitim, gecikmeden, boşa zaman harcamadan ancak güçlü kültürel sermayeye sahip ailelerin çocukları için daha başından başlar ve bu birikim süreci bütün sosyalleşme dönemini kapsar. Eğitim başarısı aile tarafından daha önce yapılan kültürel sermayeye bağlı olduğu gibi, ayrıca eğitimsel vasıfların ekonomik ve sosyal getirisi, yine miras alınan onu desteklemek için kullanılacak olan sosyal sermayeye dayanır. Eğitim sonucunda bireyin iyi ve kazançlı fırsatlar elde edecek işler bulması ailenin ve yakın çevrenin sosyal sermayesi ile mümkündür. Sosyal sermayenin önemli negatif sonuçları da mevcuttur. Bunlardan birisi de eşitsizliklerin yeniden üretimidir. Çünkü bu durum, sosyal sermayeye yeniden erişimin ekonomik ve kültürel sermayesi yüksek olanların daha kolay ve daha üretken sonuçlar doğurması ile ilgilidir. Her bakımdan daha kaliteli sosyal sermayeye sahip olanlar, sürekli daha iyi bağlantılarla sosyal sermayelerini geliştirecekler ve daha düşük bağlantılı olanlar aleyhine doğan bu eşitsizlikler nesiller boyu devam edecektir (Gerni, 2013).

Aile içindeki çocuğun sosyal sermayesi, hem ailedeki yetişkinlerin fiziksel varlığına hem de yetişkinlerin çocuğa gösterdiği ilgiye bağlıdır. Yetişkinlerin fiziksel olarak yokluğu, ailenin sosyal sermayesinde yapısal eksiklik olarak tanımlanabilir. Modern ailelerde en çok görülen yapısal eksiklik unsuru, tek ebeveynli ailedir. Ailedeki yetişkin ilgisinin bir diğer göstergesi, katıksız bir sosyal sermaye ölçüsü olmasa da annenin çocuğunun üniversiteye gitme yönündeki beklentisidir. Örneğin, Coleman ve Hoffer (1987) tarafından Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yapılan araştırmaya göre, okulu bırakma oranı, annesinde böyle bir beklenti olmayan öğrenciler için annesi bu beklentiye sahip olanlardan %8.6 daha yüksektir. Tek kardeşli iki ebeveynli ve annenin üniversite beklentisi olan öğrencilerin okulu bırakma oranı %8; dört kardeşli, tek ebeveynli ve annesinin üniversite beklentisi olmayanlar için okulu bırakma oranı %30.6'dır. İki ebeveynli öğrencinin okulu bırakma oranı %13.1 iken tek ebeveynli öğrenci de bu oran %19.1'dir. Ailede tek kardeşi olan öğrencilerin okulu bırakma oranı %10,8; dört kardeşli öğrencilerde %17.2'dir. Bu veriler, ailenin sosyal sermayesinin finansal ve beşeri sermaye gibi çocukların eğitimini etkilediğini gösterir (Şahin & Ünal, 2010).

Finansal sermaye, yaklaşık olarak ailenin serveti ya da geliri ile ölçülür. Başarıya yardımcı olan maddi kaynakları sağlar: çalışma odası, çalışmayı kolaylaştıran araçlar, yeterli finansal kaynaklar. Beşeri sermaye, yaklaşık olarak anne-babanın eğitim seviyesi ile ölçülür. Ailenin sosyal sermayesi her ikisinden de farklıdır. Örneğin, ABD'de devlet okulunun bulunduğu bir bölgede, Asyalı göçmen ailelerinin dersin kitabından iki tane aldıkları görülmüştür. Ailenin ikinci kopyayı çocuğun okulda başarılı olmasına yarımcı olması için anneye aldığı ortaya çıkmıştır. Burada anne-babanın beşeri sermayesinin en azından geleneksel olarak okula gidilen yıl sayısı ile beşeri sermayenin düşük olduğu, ama çocuğun eğitimi için ailede var olan sosyal sermayenin son derece yüksek olduğu bir durum vardır (Şahin & Ünal, 2010).

Ekonomiler yüksek eğitim düzeyi olmadan yani beşeri sermaye olmadan sürdürülebilir kalkınmayı sağlayamamışlardır. Ancak gelişmiş bazı ekonomiler düşük sosyal sermaye seviyelerine sahip olabilmektedir veya gelişmemiş veya gelişmekte olan ekonomiler yüksek sosyal sermayeye sahip olabilmektedir. Bu durum, işe girme veya iş sözleşmeleriyle ilgili kazanımların yüksek mevkideki yakın arkadaşlar sayesinde gerçekleştiği, insanların zor duruma düştükleri zaman, ailelerinin ve en yakın arkadaşlarının hep yanlarında olacaklarını bildikleri şeklinde birçok şeyi açıklar (Özcan, 2011).

YÖNTEM

Amacı, üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerinin demografik faktörlere göre değişip değişmediğini tespit etmek olan bu araştırmada, örnekleme ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Örneklemden elde edilen bulgular çerçevesinde önce analizler ve değişkenlerin durumlarına göre, keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiş, ardından da ölçeğin uyum iyiliği değerleri ve güvenirlilik analizi yapılmıştır. Sonuç bölümünde de, tüm bu analizlerden elde edilen bulgular literatür ile karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2017-2018 akademik dönemi Hasan

Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji ve İnşaat Mühendisliği (1., 2., 3. ve 4. sınıf) bölümlerinde öğrenim gören 400 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Bu bölümlerde tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen öğrencilere anket uygulanmış ve 388 anket formu değerlendirmeye alınmıştır. Bu öğrencilerin demografik verileri Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1'e göre, öğrencilerin 221'i kadın ve 167'si erkek; 264'ü psikoloji, 124'ü inşaat bölümünde öğrenim görmektedir. 11'i 3. sınıfta, 100'ü 1. sınıfta, 94'ü 2. sınıfta ve 83'ü 4. sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 179'u derste başarılı, 152'si başarısız, 31'i çok başarılı, 14'ü başarısız ve 12'si de çok başarısızdır. 223'ü kendi iş yerini açmak, 128'i başka bir firmada çalışmak,

Tablo 1: Öğrencilerin Demografik Faktörler Verileri

		Frekans	(%)	Kümülatif Oran
Cinsiyet	Kadın	221	57.0	57.0
	Erkek	167	43.0	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	
Bölüm	Psikoloji	264	68.0	68.0
	İnşaat	124	32.0	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	
Sınıf	1. sınıf	100	25.8	25.8
	2. sınıf	94	24.2	50.0
	3. sınıf	111	28.6	78.6
	4. sınıf	83	21.4	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	
Başarı durumu	Çok başarısız	12	3.1	3.1
	Başarısız	14	3.6	6.7
	Orta	179	46.1	52.8
	Başarılı	152	39.2	92.0
	Çok başarılı	31	8.0	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	
Yaş	18-25	366	94.3	94.3
	26-40	20	5.2	99.5
	40 üstü	2	.5	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	
Çalışma isteği	Kendi iş yerimi açmak istiyorum	223	57.5	57.5
	Ailemin iş yerinde çalışmak İstiyorum	23	5.9	63.4
	Başka bir firmada çalışmak istiyorum	128	33.0	96.4
	Çalışmayı düşünmüyorum	14	3.6	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	
Annenin eğitim seviyesi	Mezun değil	33	8.5	8.5
	İlkokul	112	28.9	37.4
	Ortaokul	69	17.8	55.2
	Lise	120	30.9	86.1
	Üniversite	54	13.9	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	
Babanın eğitim seviyesi	Mezun değil	7	1.8	1.8
	İlkokul	79	20.4	22.2
	Ortaokul	66	17.0	39.2
	Lise	120	30.9	70.1
	Üniversite	116	29.9	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	

Tablo 1: Devam

		Frekans	(%)	Kümülatif Oran
Annenin mesleği	Kamuda çalışan	33	8.5	8.5
	Başkasının yanında çalışan	3	.8	9.3
	Kendi iş yeri	19	4.9	14.2
	Ev hanımı	320	82.5	96.6
	Diğer	13	3.4	100.0
	Kamuda çalışan	33	8.5	8.5
	Toplam	**388**	**100.0**	
Babanın mesleği	Başkasının yanında çalışan	83	21.4	21.4
	Kendi iş yeri	28	7.2	28.6
	Ev hanımı	216	55.7	84.3
	Diğer	61	15.7	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	
Hane geliri	1500-4500	169	43.6	43.6
	4501-7500	113	29.1	72.7
	7501-10500	57	14.7	87.4
	10501 ve üzeri	49	12.6	100.0
	Toplam	**388**	**100.0**	

23'ü ailelerinin iş yerinde çalışmak isterken, 14'ü de çalışmayı düşünmemektedir. 366'sı 18-25 yaş aralığındadır. Annelerinin 120'si lise mezunu 33'ü mezun değildir. Babalarının 120'si lise mezunu iken 7'si mezun değildir. Annelerinin 320'si ev hanım ve 3'ü başkasının işyerinde çalışmaktadır. Babalarının 216'sı kendi işyerinde, 28'i ise başkasının yanında çalışmaktadır. Hane halkının 169'u 1500-4500 TL arasında ve 49'u da 10501 TL'nin üzerinde hane gelirine sahiptir. 45'i şu an bir işte çalışmakta, 343'ü ise çalışmamaktadır.

Araştırmanın Ölçekleri

Sosyal sermaye ölçeği, ilk kez Onxy ve Bullen (2000) tarafından geliştirilmiş ve Ardahan (2012) tarafından da Türkçeye uyarlanmıştır. Bu araştırmada Antalya'da yaşayan ve araştırmaya gönüllü katılan 410 kişiye 34 maddeden oluşan anket uygulanmış ve açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analizde, maddeler 12 faktörde gruplanmış, 6 madde çeşitli nedenlerle çıkarılmış ve geri kalan 28 madde yeniden açıklayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Varimax rotasyonu yapıldıktan sonra toplam 96 boyutta faktörler toplanmıştır. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik ölçümü 0.687, Bartlett küresellik testi $p<0.05$; ölçeğin yeni hali ile Cronbach alfa katsayısı 0.711 olarak bulunmuştur. Bu değerler, ölçeğin istatistiki olarak yeterli güvenirlikte olduğunu, başka bir deyişle Türk toplumu için güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir (Ardahan, 2012).

Araştırmamızda, üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerinin demografik faktörlere göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla bu ölçek kullanılmış, anket soruları toplam 9 alt boyutta gruplanmış ve 28 sorudan oluşmuştur. Oluşan faktörler şu şekildedir:

- Faktör-1: *Yerel Komiteye Katılım (YKK)*, madde numaraları; 1, 2, 5, 6 . ve 7. sorular
- Faktör-2: *Komşuluk İlişkisi (Kİ),* madde numaraları; 18, 19, 20, 21 ve 22 sorular
- Faktör-3: *Bir Yere Aidiyet (BYA),* madde numaraları; 25, 26, 27 ve 28 sorular
- Faktör-4: *Başkalığa Tolerans (BT),* madde numaraları; 23 ve 24 sorular
- Faktör-5: *Sivil Toplum Kuruluşu (STK)* üyeliği, madde numaraları; 3 ve 4 sorular
- Faktör-6: *Güven İnsan,* madde numaraları; 15 ve 17
- Faktör-7: *Güven Çevre,* madde numaraları; 14, 9 ve 16 sorular
- Faktör-8: *Sosyal Konularda İnisiyatif,* madde numaraları; 10, 11 ve 12
- Faktör-9: *Sosyal Temsilcilik,* madde numaraları; 8 ve 13

Sosyal temsilcilik, sosyal konularda inisiyatif, güven insan faktör yükleri düşük olduğu ve farklı faktörlere yüklendikleri gerekçesiyle analizden çıkarılmıştır. Güven ve insan (iki soru), Sosyal konularda inisiyatif (üç soru) ve sosyal temsilcilik (iki soru) çıkartılarak dokuz alt boyuttan altı alt boyuta düşürülmüştür.

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmada yer alan ölçeğin yapı geçerliği ve güvenilirliğini test etmek amacıyla öncelikle KFA yapılmıştır. Ölçeğin döndürülmüş bileşenler matrisi Tablo 2'de görülmektedir.

KFA sonucunda, dokuz faktörden oluşan ölçeğin altı faktörlü yapısı elde edilmiştir. Sosyal temsilcilik, sosyal konularda inisiyatif, güven insan faktörleri faktör yükleri düşük olduğu ve farklı faktörlere yüklendikleri gerekçesiyle analizden çıkarılmıştır.

Tablo 2: Sosyal Sermaye Ölçeği Döndürülmüş Bileşenler Matrisi

Maddeler	STK üyeliği	Yerel komiteye katılım (YKK)	Bir yere aidiyet (BYA)	Başkalığa tolerans (BT)	Komşuluk ilişkisi (Kİ)	Güven çevre (GÇ)
STK1	.764					
STK2	.767					
YKK1		.622				
YKK2		.584				
YKK3		.482				
YKK4		.658				
YKK5		.504				
BYA1			.724			
BYA2			.714			
BYA3			.668			
BYA4			.603			
BT1				.756		
BT2				.710		
Kİ1					.734	
Kİ2					.761	
Kİ3					.416	
Kİ4					.435	
Kİ5					.545	
GC1						.770
GC2						.583
GC3						.660

Tablo 3: DFA Uyum İyiliği Değerleri

	Ki Kare	df	CMIN/df	GFI	CFI	AGFI	TLI	RMSEA
Sosyal sermaye	320.071	169	1.894	0.926	0.904	0.900	0.881	0.048

Analiz sonucunda, STK üyeliği faktörünün faktör yükleri 0.764 ve 0.767 arasında; yerel komiteye katılım faktör yükleri 0.504 ile 0.658 arasında; bir yere aidiyet faktörü faktör yükleri 0.603 ile 0.724 arasında; başkalarına tolerans faktörü faktör yükleri 0.710 ve 0.756 arasında; komşuluk ilişkileri faktörü 0.416 ile 0.761 arasında; güven çevre faktörü faktör yükleri ise 0.583 ile 0.770 arasında elde edilmiştir. KFA sonucu KMO değeri .733 olarak; ki kare değeri 1746.067 ve serbestlik derecesi 210 olarak elde edilmiştir. Anlamlılık düzeyi ise, 0.000 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini ve faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Altı faktörlü yapıya sahip olan ölçek, toplam varyansın % 64.850'sini açıklamıştır.

Ölçeğin elde edilen altı boyutlu yapısını doğrulamak için AMOS paket programı yardımı ile doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA Şekil 1'de, uyum iyiliği değerleri Tablo 3' de görülmektedir.

DFA sonucuna göre, analiz ölçeği uyum iyiliği değerlerini sağlamış ve iyi uyum göstermiştir (Tablo 3).

Tablo 4: Güvenilirlik Analizi

	Cronbach Alfa (α)	Madde Sayısı
STK üyeliği	.812	2
Yerel komiteye katılım (YKK)	.665	5
Bir yere aidiyet (BYA)	.652	4
Başkalığa tolerans (BT)	.733	2
Komşuluk ilişkisi (Kİ)	.632	5
Güven çevre (GÇ)	.643	3
Genel sosyal sermaye	.798	28

Faktör analizi sonunda güvenilirlik analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 4'de görülmektedir.

Güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin ($0.60 \leq \alpha < 0.80$) oldukça güvenilir olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

Bu araştırmanın hipotezleri aşağıda belirtilmiştir.

H_1: Sosyal sermaye düzeyi, cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H_2: Sosyal sermaye düzeyi, bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_3: Sosyal sermaye düzeyi, başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_4: Sosyal sermaye düzeyi, anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_5: Sosyal sermaye düzeyi, babanın eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_6: Sosyal sermaye düzeyi, hane gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

BULGULAR

Tanımlayıcı istatistik bulguları Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5'e göre, ortalaması en yüksek başkalığa tolerans faktörü (ort=3.01) ile ortalaması en düşük olan STK üyeliği (ort=2.29) faktörüdür. Basıklık ve çarpıklık değerlerine göre, -2 ile +2 arasında değer aldığı için veriler normal dağılıma sahiptir ve parametrik testler yapılabilir.

Korelasyon analizine ilişkin bulgular Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6'da korelasyon analizi sonucunda, STK üyeliği ile başkalığa tolerans ile arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde pozitif yönde düşük (.107) bir korelasyon söz konusudur. 0.01 anlamlılık düzeyinde STK üyeliği ile yerel komiteye katılım arasında (.516), STK üyeliği ile bir yere aidiyet arasında (.198) ve bir yere aidiyet ile yerel komiteye katılım arasında (.189), başkalığa tolerans ile bir yere aidiyet arasında (.367), komşuluk ilişkisi ile yerel komiteye katılım arasında (.196), bir yere aidiyet ve başkalığa tolerans arasında (.367), güven çevre ile yerel komiteye katılım arasında (.146), güven çevre ile başkalığa tolerans arasında (.139) ve başkalığa tolerans ile komşuluk ilişkisi (.298) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

H_1: Sosyal sermaye düzeyi, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

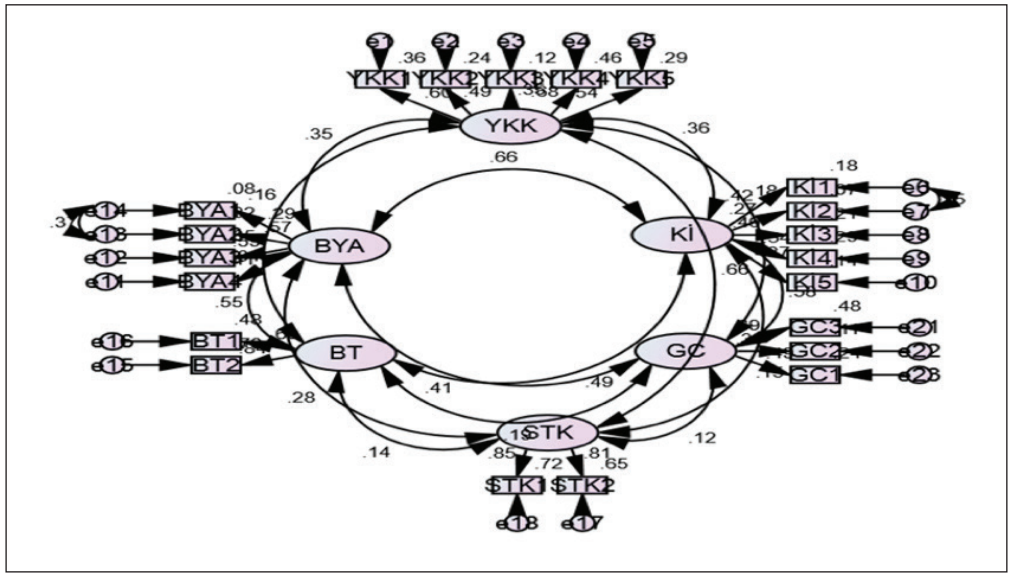
H_{1a}: STK üyeliği, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1b}: Yerel komiteye katılım, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1c}: Bir yere aidiyet, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

	Ortalama	Std. Sapma	Basıklık	Çarpıklık
STK üyelik	2.2977	.71142	.696	.539
Yerel komiteye katılım (YKK)	2.5577	.50799	.534	.742
Bir yere aidiyet (BYA)	2.8093	.50164	-.197	1.014
Başkalığa tolerans (BT)	3.0103	.65584	-.439	.423
Komşuluk ilişkisi (Kİ)	2.7639	.40403	-.327	1.754
Güven çevre (GÇ)	2.9373	.52535	-.423	.739
Genel sosyal sermaye	2.7294	.32809	.222	1.801

Şekil 1: Doğrulayıcı faktör analizi (DFA).

H_{1d}: Başkalığa tolerans düzeyi, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1e}: Komşuluk ilişkisi, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1f}: Güven çevre, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Sosyal sermaye düzeyinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla t testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9'da görüldüğü gibi, sadece komşuluk ilişkileri cinsiyete göre (p<0.05) anlamlı farklılık göstermiştir. Farklılığın yönünü görebilmek için ortalama değerlere bakılmış ve komşuluk ilişkileri ölçeği için, kız öğrencilerde ortalama 2.80 ve erkek öğrencilerde ortalama 2.71 olarak bulunmuştur. Bu bulguya göre, komşuluk ilişkilerinin kız öğrenciler ve erkek öğrenciler arasında kızlar lehine anlamlı farklılık vardır. Yani, kızlar erkeklere göre daha fazla komşuluk ilişkilerine önem vermektedir. Bu sonuç, H_{1e} hipotezini desteklemiş ancak, H_1, H_{1a}, H_{1b}, H_{1c}, H_{1d} ve H_{1f} hipotezlerini desteklememiştir.

H_2: Sosyal sermaye düzeyi, psikoloji ve inşaat bölümü öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2a}: STK üyeliği, okunan bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2b}: Yerel komiteye katılım, okunan bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2c}: Bir yere aidiyet düzeyi, okunan bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2d}: Başkalığa tolerans düzeyi, okunan bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{2e}: Komşuluk ilişkisi, okunan bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1f}: Güven çevre, okunan bölüme göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Sosyal sermaye düzeyinin okunan bölüme göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T Testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6: Korelasyon Analizi

	STK	YKK	BYA	BT	Kİ	GÇ
STK	1					
Yerel komiteye katılım (YKK)	.516**	1				
Bir yere aidiyet (BYA)	.198**	.189**	1			
Başkalığa tolerans (BT)	.107*	.125*	.367**	1		
Komşuluk ilişkisi (Kİ)	.088	.196**	.348**	.298**	1	
Güven çevre (GÇ)	.077	.146**	.299**	.139**	.320**	1

**0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı.*
***0.01 anlamlılık düzeyinde anlamlı.*

Tablo 7: Okunan Bölüm Değişkeni t Testi

	F	Sig.	*t*	*Df*	Sig. (2-tailed)
STK üyelik	1.220	.270	.751	386	.453
			.775	260.628	.439
Yerel komiteye katılım	.024	.876	3.603	386	.000
			3.639	246.917	.000
Bir yere aidiyet	.124	.725	2.148	386	.032
			2.118	232.532	.035
Başkalığa tolerans	1.173	.279	3.239	386	.001
			3.117	219.363	.002
Komşuluk ilişkisi	.061	.805	3.253	386	.001
			3.191	229.734	.002
Güven çevre	1.960	.162	.253	386	.800
			.240	211.067	.811
Genel sosyal sermaye	.000	.988	3.579	386	.000
			3.555	236.820	.000

Tablo 7'de görüldüğü gibi, okunan bölüme göre sosyal sermaye, STK üyeliği ve güven çevre için anlamlı farklılık (p>0.05) göstermemiştir. Ancak ölçek, yerel komiteye katılım, bir yere aidiyet, başkalığa tolerans, komşuluk ilişkisi ve genel sosyal sermaye için anlamlı farklılık (p<0.05) göstermiştir. Farklılığın yönünü görebilmek için ortalama değerlerine bakılmış ve bu değerler Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8'e göre, yerel komiteye katılım ölçeği için, psikoloji bölümünün ortalaması (2.62>2.42) daha yüksektir. Yani, psikoloji bölümü öğrencileri daha fazla yerel komiteye katılma eğilimi taşımaktadır. H_{2b} desteklenmiştir.

Bir yere aidiyet ölçeği için, psikoloji bölümü ortalaması (2.84>2.72) daha yüksek olduğu için psikoloji bölümü lehine anlamlı farklılık vardır. Başka bir deyişle, psikoloji bölümü öğrencileri inşaat bölümü öğrencilerinden daha fazla bir yere aidiyet eğilimi taşımaktadır. H_{2c} desteklenmiştir.

Başkalığa tolerans ölçeği, psikoloji bölümünün ortalaması (4.08) inşaat bölümü ortalamasından (2.85) daha yüksek çıkmıştır. H_{2d} desteklenmiştir.

Komşuluk ilişkileri ölçeğinde, psikoloji bölümü lehine anlamlı farklılık söz konusudur. Psikoloji bölümü ortalaması (2.80>2.66) daha yüksek olduğu için bu öğrenciler komşuluk ilişkilerine daha fazla önem vermektedir. H_{2e} desteklenmiştir.

Genel sosyal sermaye ölçeği de psikoloji bölümü öğrencileri lehine (2.76>2.64) anlamlı farklılık göstermiştir. H_{2e} desteklenmiştir.

Tablo 8: Bölüm Farklılıklar

Bölüm		*n*	Ortalama	Std. Sapma
STK Üyelik	Psikoloji	264	2.3163	.73049
	İnşaat	124	2.2581	.67017
Yerel komiteye katılım	Psikoloji	264	2.6205	.50462
	İnşaat	124	2.4242	.49095
Bir yere aidiyet	Psikoloji	264	2.8466	.49296
	İnşaat	124	2.7298	.51264
Başkalığa tolerans	Psikoloji	264	3.0833	.62479
	İnşaat	124	2.8548	.69485
Komşuluk ilişkisi	Psikoloji	264	2.8091	.39222
	İnşaat	124	2.6677	.41350
Güven çevre	Psikoloji	264	2.9419	.49841
	İnşaat	124	2.9274	.58057
Genel sosyal sermaye	Psikoloji	264	2.7696	.32126
	İnşaat	124	2.6437	.32731

Tablo 9: Cinsiyet Değişkeni t Testi

	F	Sig.	*t*	*Df*	Sig. (2-tailed)
STK üyelik	1.603	.206	-.329	386	.742
			-.326	343.101	.745
Yerel komiteye katılım	.534	.465	1.647	386	.100
			1.629	342.200	.104
Bir yere aidiyet	4.121	.043	-.940	386	.348
			-.921	326.806	.358
Başkalığa tolerans	3.655	.057	1.286	386	.199
			1.262	329.640	.208
Komşuluk ilişkisi	.359	.549	2.187	386	.029
			2.175	350.041	.030
Güven çevre	4.628	.032	-1.723	386	.086
			-1.664	303.809	.097
Genel sosyal sermaye	1.603	.206	.481	386	.631
			.473	333.483	.636

Bu sonuçlar, H_{2b}, H_{2c}, H_{2d} ve H_{2e} hipotezlerini desteklemiş; H_{2a}, H_{1f} ve dolayısıyla, H_2 hipotezini desteklememiştir.

H_3: Sosyal sermaye düzeyi, başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3a}: STK üyeliği, başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3b}: Yerel komiteye katılım, başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3c}: Bir yere aidiyet, başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3d}: Başkalığa tolerans düzeyi, başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3e}: Komşuluk ilişkisi, başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{3f}: Güven çevre, başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Sosyal sermaye düzeyinin ders başarı durumuna göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ANOVA Testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10'da görüldüğü gibi, STK üyeliği (0.369>0.05), başkalığa tolerans (0.123>0.05), komşuluk ilişkisi (0.108>0.05) ve güven çevre (0.335>0.05) başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Yerel komiteye katılım (0.002<0.05), bir yere aidiyet (0.005<0.05) ve genel sosyal sermaye (0.000<0.05) ders başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir. Farklılığın yönünü görebilmek için Tukey Testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11'de görüldüğü gibi, yerel komiteye katılım için, çok başarısız (2.23) ve çok başarılı (2.74) öğrenciler arasında çok başarılıların ortalaması daha yüksek olduğu için çok başarılı öğrenciler lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Yani, derslerinde çok başarılı olan öğrenciler çok başarısız olan öğrencilere göre yerel komitelere daha fazla katılım eğilimi taşımaktadır. Bir yere aidiyet için, çok başarısız ve başarılı öğrenciler arasında başarılı öğrencilerin ortalaması (2.86>2.45) daha yüksek olduğu için başarılı öğrenciler lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre, başarılı öğrenciler çok başarısız öğrencilerden daha fazla bir yere aidiyet eğilimi taşımaktadır. Genel sosyal sermaye için, çok başarısız öğrenciler ile başarılı ve çok başarılı öğrenciler arasında çok başarılı öğrencilerin ortalaması (2.83>2.47) daha yüksek olduğu için çok başarılı öğrenciler lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre, öğrencilerin başarı durumu, sadece yerel komiteye katılım, bir yere aidiyet ve genel sosyal sermayeyi etkilerken, STK üyeliği, başkalığa tolerans, komşuluk ilişkisi ve güven çevreyi etkilememiştir. Yani, sosyal sermaye öğrencilerin başarı durumuna göre değişmemektedir. H_{3b} ve H_{3c} hipotezleri desteklenmiş; H_{3a}, H_{3d}, H_{3e} ve H_{3f}, dolayısıyla da H_3 desteklenmemiştir.

Tablo 10: Başarı Durumu ANOVA Testi

		Kareler Toplamı	*Df*	Kareler Ort.	*F*	Sig.
STK üyelik	Gruplar arasında	2.174	4	.544	1.075	.369
	Grup içinde	193.694	383	.506		
	Toplam	195.868	387			
Yerel komitelere katılım	Gruplar arasında	4.260	4	1.065	4.267	.002
	Grup içinde	95.607	383	.250		
	Toplam	99.867	387			
Bir yere aidiyet	Gruplar arasında	3.752	4	.938	3.836	.005
	Grup içinde	93.635	383	.244		
	Toplam	97.387	387			
Başkalığa tolerans	Gruplar arasında	3.114	4	.778	1.825	.123
	Grup içinde	163.345	383	.426		
	Toplam	166.459	387			
Komşuluk ilişkisi	Gruplar arasında	1.236	4	.309	1.910	.108
	Grup içinde	61.939	383	.162		
	Toplam	63.175	387			
Güven çevre	Gruplar arasında	1.262	4	.316	1.145	.335
	Grup içinde	105.545	383	.276		
	Toplam	106.807	387			
Genel sosyal sermaye	Gruplar arasında	2.206	4	.552	5.354	.000
	Grup içinde	39.453	383	.103		
	Toplam	41.659	387			

Tablo 11: Başarı Durumu Tukey Testi

Bağımlı Değişken			Fark Ort. (I-J)	Std. Hata	Ort.
Yerel komiteye katılım	Çok başarısız	Başarısız	.00476	.19655	2.233
		Orta	-.30298	.14899	
		Başarılı	-.36667	.14981	
		Çok başarılı	-,51505*	.16987	
	Başarısız	Çok başarısız	-.00476	.19655	2.2286
		Orta	-.30774	.13865	
		Başarılı	-.37143	.13954	
		Çok başarılı	-,51982*	.16088	
	Orta	Çok başarısız	.30298	.14899	2.5363
		Başarısız	.30774	.13865	
		Başarılı	-.06369	.05511	
		Çok başarılı	-.21207	.09720	
	Başarılı	Çok başarısız	.36667	.14981	2.6000
		Başarısız	.37143	.13954	
		Orta	.06369	.05511	
		Çok başarılı	-.14839	.09846	
	Çok başarılı	Çok başarısız	,51505*	.16987	2.7484
		Başarısız	,51982*	.16088	
		Orta	.21207	.09720	
		Başarılı	.14839	.09846	
Bir yere aidiyet	Çok başarısız	Başarısız	-.11310	.19451	2.4583
		Orta	-.31122	.14744	
		Başarılı	-,43640*	.14826	
		Çok başarılı	-.40457	.16811	
	Başarısız	Çok başarısız	.11310	.19451	2.5714
		Orta	-.19812	.13722	
		Başarılı	-.32331	.13810	
		Çok başarılı	-.29147	.15921	
	Orta	Çok başarısız	.31122	.14744	2.7696
		Başarısız	.19812	.13722	
		Başarılı	-.12518	.05454	
		Çok başarılı	-.09335	.09619	
	Başarılı	Çok başarısız	,43640*	.14826	2.8947
		Başarısız	.32331	.13810	
		Orta	.12518	.05454	
		Çok başarılı	.03183	.09744	
	Çok başarılı	Çok başarısız	.40457	.16811	2.8629
		Başarısız	.29147	.15921	
		Orta	.09335	.09619	
		Başarılı	-.03183	.09744	

Tablo 11: Devam

Genel sosyal sermaye	Çok başarısız	Başarısız	-.06574	.12626	2.4731
		Orta	-.22668	.09571	
		Başarılı	-,30649*	.09624	
		Çok başarılı	-,36547*	.10912	
	Başarısız	Çok başarısız	.06574	.12626	2.5389
		Orta	-.16094	.08907	
		Başarılı	-.24075	.08964	
		Çok başarılı	-,29973*	.10335	
	Orta	Çok başarısız	.22668	.09571	2.6998
		Başarısız	.16094	.08907	
		Başarılı	-.07981	.03540	
		Çok başarılı	-.13879	.06244	
	Başarılı	Çok başarısız	,30649*	.09624	2.7796
		Başarısız	.24075	.08964	
		Orta	.07981	.03540	
		Çok başarılı	-.05898	.06325	
	Çok başarılı	Çok başarısız	,36547*	.10912	2.8386
		Başarısız	,29973*	.10335	
		Orta	.13879	.06244	
		Başarılı	.05898	.06325	

$H_{4:}$ Sosyal sermaye düzeyi, anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4a}: STK üyeliği, anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4b}: Yerel komiteye katılım, anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4c}: Bir yere aidiyet, anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4d}: Başkalığa tolerans düzeyi, anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4e}: Komşuluk ilişkisi, anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{4f}: Güven çevre, anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Sosyal sermaye düzeyinin annenin eğitim seviyesine göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ANOVA Testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12'de görüldüğü gibi, sosyal sermaye düzeyi (p>0.05) annenin eğitim seviyesine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Yani, sosyal sermaye düzeyinin anne eğitim seviyesine göre değiştiğini ifade eden $H_{4,}$ $H_{4a,}$ $H_{4b,}$ $H_{4c,}$ $H_{4d,}$ H_{4e} ve H_{4f} hipotezleri desteklenmemiştir.

H_5: Sosyal sermaye düzeyi, babanın eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{5a}: STK üyeliği, baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{5b}: Yerel komiteye katılım, baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{5c}: Bir yere aidiyet, baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{5d}: Başkalığa tolerans düzeyi, baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{5e}: Komşuluk ilişkisi, baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{5f}: Güven çevre, baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Sosyal sermaye düzeyinin babanın eğitim seviyesine göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ANOVA Testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13'de görüldüğü gibi, sosyal sermaye düzeyi babanın eğitim seviyesine göre anlamlı farklılık (p>0.05) göstermemiştir. Yani, sosyal sermaye düzeyi babanın eğitim seviyesine göre değişmemektedir. $H_{5,}$ $H_{5a,}$ $H_{5b,}$ $H_{5c,}$ $H_{5d,}$ $H_{5e\ ve}$ H_{5f} desteklenmemiştir.

H_6: Sosyal sermaye düzeyi, hane gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{6a}: STK üyeliği, hane gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 12: Annenin Eğitim Seviyesi ANOVA Testi

		Kareler Toplamı	*Df*	Kareler Ortalaması	*F*	Sig.
STK üyelik	Gruplar arasında	3.820	4	.955	1.904	.109
	Grup içinde	192.048	383	.501		
	Toplam	195.868	387			
Yerel komitelere katılım	Gruplar arasında	1.119	4	.280	1.085	.363
	Grup içinde	98.747	383	.258		
	Toplam	99.867	387			
Bir yere aidiyet	Gruplar arasında	2.023	4	.506	2.032	.089
	Grup içinde	95.363	383	.249		
	Toplam	97.387	387			
Başkalığa tolerans	Gruplar arasında	1.899	4	.475	1.105	.354
	Grup içinde	164.560	383	.430		
	Toplam	166.459	387			
Komşuluk ilişkisi	Gruplar arasında	.270	4	.067	.411	.801
	Grup içinde	62.905	383	.164		
	Toplam	63.175	387			
Güven çevre	Gruplar arasında	1.630	4	.408	1.484	.206
	Grup içinde	105.177	383	.275		
	Toplam	106.807	387			
Genel sosyal sermaye	Gruplar arasında	.575	4	.144	1.340	.254
	Grup içinde	41.084	383	.107		
	Toplam	41.659	387			

Tablo 13: Babanın Eğitim Seviyesi ANOVA Testi

		Kareler Toplamı	*Df*	Kareler Ort.	*F*	Sig.
STK üyelik	Gruplar arasında	2.320	4	.580	1.148	.334
	Grup içinde	193.548	383	.505		
	Toplam	195.868	387			
Yerel komitelere katılım	Gruplar arasında	2.092	4	.523	2.049	.087
	Grup içinde	97.775	383	.255		
	Toplam	99.867	387			
Bir yere aidiyet	Gruplar arasında	1.875	4	.469	1.880	.113
	Grup içinde	95.512	383	.249		
	Toplam	97.387	387			
Başkalığa tolerans	Gruplar arasında	1.471	4	.368	.854	.492
	Grup içinde	164.988	383	.431		
	Toplam	166.459	387			
Komşuluk ilişkisi	Gruplar arasında	.268	4	.067	.408	.803
	Grup içinde	62.907	383	.164		
	Toplam	63.175	387			
Güven çevre	Gruplar arasında	1.098	4	.274	.994	.410
	Grup içinde	105.709	383	.276		
	Toplam	106.807	387			
Genel sosyal sermaye	Gruplar arasında	.527	4	.132	1.226	.299
	Grup içinde	41.132	383	.107		
	Toplam	41.659	387			

H_{6b}: Yerel komiteye katılım, hane gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{6c}: Bir yere aidiyet, hane gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{6d}: Başkalığa tolerans düzeyi, hane gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{6e}: Komşuluk ilişkisi, hane gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{5f}: Güven çevre, hane gelirine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Sosyal sermaye düzeyinin toplam hane gelirine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ANOVA Testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14'de görüleceği gibi, sadece komşuluk ilişkisi (0.001<0.05) ve genel sosyal sermaye (0.042<0.05) hanenin aylık toplam gelirine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Farklılığın yönünü görebilmek için Tukey Testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15'de komşuluk ilişkileri, aylık hane geliri 1500-4500 TL arası olan öğrencilerin ortalaması (2.85) ile 10501 TL ve üzeri olan öğrencilerin ortalaması (2.55) arasında 1500-4500 TL arası hane gelirine sahip olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık görülmektedir. Yani, geliri 1500-4500 TL arası olan öğrencilerin, hane geliri 10501 TL üzerinde hane gelirine sahip öğrencilerden daha fazla komşuluk ilişkilerine önem vermektedir. Genel sosyal sermaye düzeyi ise, hane geliri 4501-10500 TL arası olan öğrenciler ile 10501 TL ve üzeri olan öğrenciler arasında ortalama değeri (2.75>2.60) daha yüksek olduğu için 7501-10500 TL arası hane gelirine sahip olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık göstermektedir. Yani, aylık hane geliri 7501-10500 TL arası olan öğrenciler, 10501 TL üzerinde geliri olanlardan daha fazla sosyal sermayeye sahiptir. Bu veriler, H_{6e} hipotezini desteklemiş, ancak, H_{6a}, H_{6b}, H_{6c}, $H_{6d\ ve}$ H_{6f} dolayısıyla H_6 hipotezini desteklememiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencileri arasında sosyal sermayenin demografik faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda, 2017-2018 akademik dönemi Hasan Kalyoncu Üniversitesi psikoloji ve inşaat mühendisliği (1 2, 3 ve 4 sınıf) bölümlerinde öğrenim gören 400 lisans öğrencisinden tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen öğrencilere anket uygulanmış ve 388 anket formu değerlendirmeye alınmıştır.

Bu öğrencilerin demografik faktörler verileri şu şekildedir: 221'i kadın ve 167'si erkek; 264'ü psikoloji, 124'ü inşaat bölümünde öğrenim görmektedir. 11'i 3. sınıfta, 100'ü 1. sınıfta, 94'ü 2. sınıfta ve 83'ü 4. sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 179'u derste başarılı, 152'si başarısız, 31'i çok başarılı, 14'ü başarısız

Tablo 14: Toplam Hane Geliri ANOVA Testi

		Kareler Toplamı	*Df*	Kareler Ort.	*F*	Sig.
STK üyelik	Gruplar arasında	1.665	3	.555	1.098	.350
	Grup içinde	194.203	384	.506		
	Toplam	195.868	387			
Yerel komitelere katılım	Gruplar arasında	1.845	3	.615	2.409	.067
	Grup içinde	98.022	384	.255		
	Toplam	99.867	387			
Bir yere aidiyet	Gruplar arasında	.395	3	.132	.521	.668
	Grup içinde	96.992	384	.253		
	Toplam	97.387	387			
Başkalığa tolerans	Gruplar arasında	2.521	3	.840	1.968	.118
	Grup içinde	163.938	384	.427		
	Toplam	166.459	387			
Komşuluk ilişkisi	Gruplar arasında	2.624	3	.875	5.547	.001
	Grup içinde	60.551	384	.158		
	Toplam	63.175	387			
Güven çevre	Gruplar arasında	1.787	3	.596	2.178	.090
	Grup içinde	105.020	384	.273		
	Toplam	106.807	387			
Genel sosyal sermaye	Gruplar arasında	.880	3	.293	2.763	.042
	Grup içinde	40.779	384	.106		
	Toplam	41.659	387			

ve 12'si de çok başarısızdır; 223'ü kendi iş yerini açmak, 128'i başka bir firmada çalışmak, 23'ü ailelerinin iş yerinde çalışmak isterken, 14'ü de çalışmayı düşünmemektedir. 366'sı 18-25 yaş aralığındadır. Annelerinin 120'si lise mezunu 33'ü mezun değildir. Babalarının 120'si lise mezunu iken 7'si mezun değildir. Annelerinin 320'si ev hanım ve 3'ü başkasının işyerinde çalışmaktadır. Babalarının 216'sı kendi işyerinde, 28'i ise başkasının yanında çalışmaktadır. Hane halkının 169'u 1.500-4.500 TL arasında ve 49'u da 10.501 TL'nin üzerinde hane gelirine sahiptir. 45'i şu an bir işte çalışmakta, 343'ü ise çalışmamaktadır.

Bu araştırmada kullanılan sosyal sermaye ölçeği, ilk kez Onxy ve Bullen (2000) tarafından geliştirilmiş ve Ardahan (2012) tarafından da Türkçeye uyarlanmış olup, bu çalışmada Antalya'da yaşayan ve araştırmaya gönüllü katılan 410 kişiye 34 maddeden oluşan anket uygulanarak, açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır (Ardahan, 2012).

Bu araştırmada ise, üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerinin demografik faktörlere göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla anket soruları toplam dokuz alt boyutta gruplanmış ve 28 sorudan oluşmuştur. Sosyal temsilcilik, sosyal konularda inisiyatif, güven insan faktör yükleri düşük olduğu ve farklı faktörlere yüklendikleri gerekçesiyle analizden çıkarılmıştır. Güven ve insan (iki soru), sosyal konularda inisiyatif (üç soru) ve sosyal temsilcilik (iki soru) çıkartılarak dokuz alt boyuttan altı alt boyuta düşürülmüştür.

Araştırma ölçeğinin yapı geçerliği ve güvenilirliğini test etmek amacıyla öncelikle KFA, sonra da DFA yapılmıştır. Dokuz faktörden oluşan ölçeğin altı faktörlü yapısı elde edilmiştir. KMO değeri .733 olarak; ki kare değeri 1746.067 ve serbestlik derecesi 210 olarak elde edilmiştir. Anlamlılık düzeyi ise, 0.000 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini ve faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. 6 faktörlü yapıya sahip olan ölçek, toplam varyansın %64.850'sini açıklamıştır. Güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin ($0.60 \leq \alpha < 0.80$) oldukça güvenilir olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Sosyal sermaye düzeyinin cinsiyete göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T Testi yapılmış ve sadece komşuluk ilişkileri cinsiyete göre ($p<0.05$) anlamlı farklılık göstermiştir. Farklılığın yönünü görebilmek için ortalama değerlere bakılmış ve kızların erkeklerden daha fazla (2.80>2.71) komşuluk ilişkilerine önem verdiği görülmüştür. Yani, sosyal sermaye cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Buna göre, H_{1e} hipotezi desteklenmiş ancak, H_1, H_{1a}, H_{1b}, H_{1c} ve H_{1d} hipotezleri desteklenmemiştir.

Tablo 15: Hane Toplam Geliri Tukey Testi

Bağımlı Değişken			Fark Ort. (I-J)	Std. Hata	Ort.
Komşuluk ilişkisi	1500-4500 TL	4501-7500	-.00833	.04825	2.7775
		7501-10500	-.07863	.06082	
		10501 ve üzeri	.21833*	.06443	
	4501-7500 TL	1500-4500	.00833	.04825	2.7858
		7501-10500	-.07030	.06451	
		10501 ve üzeri	.22666*	.06792	
	7501-10500 TL	1500-4500	.07863	.06082	2.8561
		4501-7500	.07030	.06451	
		10501 ve üzeri	.29696*	.07736	
	10501 TL ve üzeri	1500-4500	-.21833*	.06443	2.5592
		4501-7500	-.22666*	.06792	
		7501-10500	-.29696*	.07736	
Genel sosyal sermaye	1500-4500 TL	4501-7500	-.01492	.03960	2.7354
		7501-10500	-.03812	.04991	
		10501 ve üzeri	.12669	.05287	
	4501-7500 TL	1500-4500	.01492	.03960	2.7503
		7501-10500	-.02319	.05294	
		10501 ve üzeri	.14161	.05574	
	7501-10500 TL	1500-4500	.03812	.04991	2.7735
		4501-7500	.02319	.05294	
		10501 ve üzeri	.16481*	.06348	
	10501 TL ve üzeri	1500-4500	-.12669	.05287	2.6087
		4501-7500	-.14161	.05574	
		7501-10500	-.16481*	.06348	

Sosyal sermaye düzeyinin okunan bölüme göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T Testi yapılmıştır. Testin sonucunda yerel komiteye katılım, bir yere aidiyet, başkalığa tolerans, komşuluk ilişkisi ve genel sosyal sermaye ölçekleri okunan bölüme göre anlamlı farklılık (p<0.05) göstermiştir. Farklılığın yönünü görebilmek için ortalama değerlerine bakılmış ve psikoloji bölümünün ortalaması, yerel komiteye katılım ölçeği için (2.62>2.42), bir yere aidiyet ölçeği için (2.84>2.72), başkalığa tolerans ölçeği için (4.08>2.85), komşuluk ilişkileri ölçeği için (2.80>2.66) ve genel sosyal sermaye ölçeği için (2.76>2.64) daha yüksek çıkmıştır. Yani, sosyal sermaye düzeyi okunan bölüme göre değişmektedir. Bu analiz sonuçları, H_{2}, H_{2a}, H_{2b}, H_{2c}, H_{2d} ve H_{2e} hipotezlerini desteklemiştir.

Sosyal sermaye düzeyinin ders başarı durumuna göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ANOVA Testi yapılmış ve yerel komiteye katılım (0.002<0.05), bir yere aidiyet (0.005<0.05) ve genel sosyal sermaye (0.000<0.05), ders başarı durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir. Tukey testi sonucunda çok başarılı öğrenciler ile çok başarısız öğrenciler arasında ortalama, yerel komiteye katılım için (2.74>2.23), bir yere aidiyet için (2.86>2.45) ve genel sosyal sermaye için (2.83>2.47) çok başarılı öğrenciler lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Yani sosyal sermaye düzeyi, başarı durumuna göre değişmemektedir. Buna göre, H_{3b} ve H_{3c} hipotezleri desteklenmiş; H_{3}, H_{3a}, H_{3d} ve H_{3e} ise desteklenmemiştir.

Sosyal sermaye düzeyinin annenin eğitim seviyesine göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ANOVA Testi yapılmış ve sosyal sermaye düzeyi (p>0.05) annenin eğitim seviyesine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Yani, sosyal sermaye düzeyi, anne eğitim seviyesine göre değişmemektedir. Buna göre, H_{4}, H_{4a}, H_{4b}, H_{4c}, H_{4d} ve H_{4e} hipotezleri desteklenmemiştir.

Sosyal sermaye düzeyinin babanın eğitim seviyesine göre, anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ANOVA Testi yapılmış, sosyal sermaye düzeyi babanın eğitim seviyesine göre anlamlı farklılık (p>0.05) göstermemiştir. Yani, sosyal sermaye düzeyi, babanın eğitim seviyesine bağlı değildir. Buna göre, H_{5}, H_{5a}, H_{5b}, H_{5c}, $H_{5d,}$ H_{5e} ve H_{5f} hipotezleri desteklenmemiştir.

Araştırmada, öğrencilerin sosyal sermaye düzeyinin anne-babanın eğitim seviyesine bağlı olmadığı görülmüştür. Literatürle uyumlu olmayan böyle bir sonuç iki nedenle açıklanabilir. İlki, araştırmanın yapıldığı Gaziantep İli'nin Türkiye'de Yükseköğretim Kurumlarına Giriş Sınavlarındaki (YKS) başarı sıralamasının şimdiye kadar yapılan sınavlarda oldukça düşük olmasıdır. İkincisi, araştırmadan böyle bir sonucun çıkması, ABD'de göçmen ailelerin bulunduğu bir devlet okulunda Asyalı göçmen ailelerin dersin kitabından iki tane aldıkları, ikinci kitabı da çocuğun okulda başarılı olmasına yardımcı olması için anneye alındığını ortaya koyan araştırmanın sonucuyla uyumlu olmasıdır. Genel olarak bu bulgular, anne-babanın beşeri sermayesinin düşük olduğu, ama çocuğun eğitimi için ailede var olan sosyal sermayenin son derece yüksek olabileceğini açıkça göstermektedir.

Sosyal sermaye düzeyinin toplam hane gelirine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ANOVA Testi yapılmış, komşuluk ilişkisi için (0.001<0.05) ve genel sosyal sermaye için (0.042<0.05) anlamlı farklılık görülmüştür. Farklılığın yönünü görebilmek için Tukey testi yapılmıştır. Komşuluk ilişkisi için, aylık hane geliri 1500-4500 TL arası olan öğrencilerin ortalaması 10501 TL ve üzeri olan öğrencilerden (2.85>2.55) daha yüksek çıkmıştır. Genel sosyal sermaye düzeyi için, aylık hane geliri 4501-10500 TL olan öğrencilerin ortalaması, 10501 TL ve üzeri olan öğrencilerden (2.75>2.60) daha yüksek çıkmıştır. Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, sosyal sermaye düzeyi, hane gelirine göre değişmemektedir. Buna göre, H_{6e} hipotezi desteklenmiş; H_{6}, H_{6a}, H_{6b}, H_{6c}, $H_{6d\ ve}$ H_{6f} hipotezlerini ise desteklememiştir.

KAYNAKLAR

Ağcasulu, H. (2017). Sosyal sermaye kavramı ve temel bakış açılarının karşılattırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 8*(17): 114-129.

Ardahan, F. (2012). Bireylerin sosyal sermaye profili: Antalya örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(8), 38-56. Retrieved from http://www.asosjournal.com/files/asosjournalmakaleler/1606344056_435%20FA%C4%B0K%20ARDAHAN.pdf

Başak, S., & Öztaş, N. (2010). Güven ağ bağları, sosyal sermaye ve toplumsal cinsiyet. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 12 (1): 27-56.

Coleman, J. S., & Hoffer, T. (1987). *Public and private high schools: The impact of communities.* New York: Basic Books.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of social capital. American Journal of Sociology, 94, (Supplement: Organizations and ınstitutions: Sociological and economic approaches to the analysis of social structure), 95-120. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/2780243?origin=JSTOR-pdf&seq=1#page_scan_tab_contents

Dasgupta P., & Serageldin I. (1999). Social capital. A multifaceted perspective. http://documents.worldbank.org/curated/en/663341468174869302/pdf/multi-page.pdf

Field, J. (2006). *Sosyal sermaye* (2. Basım). (Çev. B. Bilgen & B. Şen). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Fukuyama F. (1997). Social capital. The Tanner lectures on human values delivered at Brasenose College, Oxford. Retrieved from https://tannerlectures.utah.edu/_documents/a-to-z/f/Fukuyama98.pdf

Gerni, M. (2013). İlişkilerin maddi boyutu: Sosyal sermaye ve örgütsel boyutu. İstanbul: Beta Yayınları.

Grootaert, C. (1998). Social capital: The missing link? Social capital initiative. Washington, DC: The World Bank Social Development Department Publications. Retrieved from http://siteresources.worldbank.org/INTSOCIALCAPITAL/Resources/Social-Capital-Initiative-Working-Paper-Series/SCI-WPS-03.pdf

Günkör, C., & Özdemir Ç. (2017). Sosyal sermaye ve eğitim ilişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 15*(1),70-90.

Karagül, M., & Dündar, S. (2006). Sosyal sermaye ve belirleyicileri üzerine ampirik bir çalışma. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *12*, 61-78.

Kitapcı İ. (2017). Sosyal Sermayenin Kamusallığından Sosyal Sermaye Başarısızlığına: Teorik Bir Perspektif. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 15*(1), 78-100. https://doi.org/10.11611/yead.338916

Özcan, B. (2011). *Sosyal sermaye ve ekonomik kalkınma* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America"s Declining Social Capital. *Journal of Democracy, 6*(1): 65-78.

Şahin, M., & Ünal, A. (2010). *Sosyal sermaye: Kuram, uygulama ve eleştiri*. İstanbul: Değişim Yayınları.

Tatlı, N. (2013). Sosyal sermayenin bireylerin istihdamı üzerindeki etkisi hane halkı reisleri üzerine bir araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15*(3): 87-114.

Türk Dil Kurumu (2018). Genel Türkçe Sözlük. Retrieved from http://www.tdk.gov.tr/

Tüysüz**,** N. (2011). *Sosyal sermayenin ekonomik gelişme açısından önemi ve sosyal sermaye endeksinin hesaplaması.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.

Yaylalı, M. (2003). *Mikro iktisat* (3. Basım). Erzurum: Beta Yayınları.